

II. Voorwoord

Voor zover bekend is dit het eerste werk dat in het Nederlands verschijnt over Fritz Katzmann. De titel verraaft al dat hij in de geschiedenis van WO II in het algemeen en van de holocaust in het bijzonder weinig bekendheid heeft en even weinig aandacht heeft gekregen. Niettemin heeft hij een belangrijke rol gespeeld in de vernietiging van het overgrote deel van de Joodse bevolking in de regio Oost-Galicië.

De reden van deze relatieve onbekendheid dient gezocht te worden in de toestand van Europa na 8 mei 1945. Niet alleen was Katzmann spoorloos verdwenen, ook de opkomende koude oorlog tussen Oost- en West-Europa speelde een belangrijke rol. Informatie werd schaars en er heerste in het Westen toen nog een grote onwetendheid over de uitroeiing van de Joden in het Oosten. Bovendien was na enkele jaren de belangstelling weggeëbd. Een van de redenen daarvoor was dat de weinige overlevenden niet spraken en niet altijd werden geloofd als zij het toch deden. De werkelijkheid had de fictie voorbijgestoken.

Nergens anders dan in Oost-Galicië is er zo'n groot aantal massamoorden geweest door fusillering en vergassing en dit alles over een tijdspanne van twee jaar. Ook had geen andere regio zo hoog gekwalificeerde Joodse arbeiders die voor de Duitsers van belang waren bij de oorlogsvoering. Daardoor werd het spel tussen leven en dood gespeeld tussen Himmler en de burgerlijke bestuurders, die de Joden als economisch waardevol beschouwden maar ook niet meer dan dat.

De laatste jaren, en vooral na de val van de USSR en haar satellieten in 1989, is er weer belangstelling ontstaan. Dat is vooral te danken aan

de verspreiding van documenten via sociale media en de weliswaar nog altijd schaarse bereidheid van de laatste overlevenden en hun naastbestaanden om te getuigen.

Dit boek heeft niet de pretentie een encyclopedisch werk te presenteren doch wil een beeld geven van de apocalyptische feiten waartoe het kwaad dat ook in de mens schuilt, kan leiden.

Ik wenste dan ook te wijzen op de kracht van de hoge getallen, wat verder in dit boek wordt beschreven. Niettemin zal het u ook sterken dat het humanisme nog steeds in de mens aanwezig is.

III. Levensschets Fritz Katzmann periode 1907-1941:

Fritz Katzmann werd geboren op 6 mei 1906 in Langendreer (Noordrijn-Westfalen), in het district Bochum aan de Roer, te situeren tussen Essen en Dortmund. Zijn vader was mijnwerker en hij was het zesde kind van het gezin. Hij leerde het vak van timmerman en decorateur en volgde verder geen hogere opleiding. Hij oefende het vak ook uit tot hij werd ontslagen en was vervolgens werkloos van 1928 tot 1933.

In december 1927 werd hij lid van SA (Sturm Abteilung). In september 1928 trad hij toe tot de NSDAP onder het nummer 98.528. Op 1 juli 1930 werd hij na onderzoek van zijn rasafkomst en fysieke kenmerken (1,81 m), goed bevonden om toegelaten te worden tot de in 1928 opgerichte SS onder het lage stamnummer 3.065.

Zijn steile opgang binnen de SS was ongebruikelijk omdat zijn opleiding zo laag was. Dat had onder meer te maken met zijn vroege aansluiting en met zijn personeelsbeoordeling. Zijn oversten beschreven hem als iemand voor wie de SS zijn thuis was en het nationaalsocialisme zijn ideologie. Vooral Sepp Dietrich, de 'SS'er van het eerste uur', was zeer lovend over hem. Verder werd hij beoordeeld als een eerlijk man, een politieke soldaat, een oude strijder van het eerste uur die al de hem opgedragen taken verstandig oploste. Zo kwam hij in de hoogste regionen van de SS.

Zijn loopbaan bij de SS verliep als volgt:

- Toegelaten tot de SS op 1 juli 1930 onder het stamnummer 3065;
- Op 06.09.1930: SS-Mann – Sturm 99 in Duisburg;
- Op 09.12.1930: SS-Scharführer;

- 23.01.1931: SS-Truppenführer;
- 20.08.1931: SS-Sturmführer;
- 01.12.1932: SS-Hauptsturmführer van de 25ste SS-Standarte;
- 20.04.1933: SS-Sturmbannführer;
- 03.01.1934: SS-Obersturmbannführer;
- 17.08.1934: SS-Standartenführer. Deze bevordering moet gezien worden als een beloning voor zijn deelname aan 'Nacht der Lange Messen' op 30.06.1934. Zo kreeg hij op 27-jarige leeftijd de graad van kolonel en werd hij aangesteld tot leider van de 75ste SS-Standarte Wiedukind;
- 09.11.1938: SS-Oberführer met SS-Abschnitt VI. Tijdens de aanval op Polen was hij commandeur van de Ordnungspolizei, waar hij in Katowice medeplichtig was aan massa-executies;
- 21.06.1941: SS-Brigadeführer Abschnitt IV, hoofd SS in het district Radom;
- 21.09.1941: SS-Brigadeführer Abschnitt IV, Oost-Galicië gelegen in het Generaal Gouvernement met hoofdplaats Lemberg;
- 30.01.1943: SS-Gruppenführer und *Generalleutnant der Polizei*. Nochtans had het hoofd van de personeelsdienst van de SS, Gruppenführer Von Herff, een negatief rapport uitgebracht aan Himmler omdat Von Herff, op basis van zijn inlichtingen, Fritz Katzmann niet beschouwde als een tacticus en diplomaat, wel als de ideale man voor zijn 'pioniersarbeid' in het Oosten. Voor

zijn overplaatsing naar Danzig zou hij, althans volgens Von Herff, onvoldoende bekwaamheid aan de dag leggen;

- 01.07.1944: door Adolf Hitler persoonlijk bevorderd tot *General-leutnant der Waffen-SS*.

IV. De vernietiging van de Joden in Oost-Galicië tussen 22.06.1941 en augustus 1943

A. Galicië

Deze regio is in het Westen relatief onbekend en wordt nogal eens verward met de gelijknamige Noord-Spaanse streek. Galicië in Centraal Europa heeft de laatste 200 jaar een bewogen geschiedenis achter de rug, wat een grote weerslag heeft gehad op de bevolking. Men spreekt van West-Galicië, dat overwegend Pools, is en van Oost-Galicië, waar zich de gebeurtenissen hebben voorgedaan waarover het in dit boek gaat. Dit Oost-Galicië hoorde toe aan de Oostenrijks-Hongaarse monarchie en werd beschouwd als de armste streek.

Tijdens WO I was Galicië het strijdtoneel van enorme veldslagen tussen de Oostenrijkers en de Russische legers. Bij de hertekening van de kaart van Europa na WO I werd Galicië ingedeeld bij het nieuwe Polen. Dat leidde meteen tot spanningen tussen Polen en de Galicische minderheid die bestond uit Roethenen en de Joodse bevolking die zeer sterk aanwezig was. Het was in Polen de regio waar de Jodenbevolking het dichtst was. De hoofdstad was Lemberg (onder de Oostenrijks-Hongaarse monarchie), Lvov (onder Pools bewind) en Lviv (na WO II, in Oekraïne). De op één na belangrijkste stad in Galicië was Krakow.

Na 1945 is Oost-Galicië geannexeerd door de Sovjet-Unie en na de val daarvan in 1989 behoorde het toe aan het onafhankelijk geworden Oekraïne. De bevolking van Galicië heeft dus moeten leven met verschillende meesters en heersers, wat steeds tot onvrede en spanningen heeft geleid.

B. De Joodse bevolking

Volgens de bevolkingstelling in 1938, toen Galicië nog bij Polen hoorde, gaven zich ongeveer 600.000 Joden op als inwoners van Galicië, onder wie ongeveer 450.000 in Oost-Galicië. De meeste Joden woonden in familieverband samen in grote dorpen op het platteland en in de grote steden. In feite vormden zij toen reeds mini-getto's, een term die verder nog zal vernoemd worden.

In de steden woonde een klein aantal Joodse intellectuelen, de meeste Joden waren bescheiden middenstanders. Onder deze bevolkingsgroep heerste er – in tegenstelling tot wat soms beweerd werd – ook armoede. Weliswaar werd die voor de buitenwereld veelal verborgen gehouden doordat er in de Joodse samenleving een uitgebreide onderlinge solidariteit was. Zoals overal in Galicië waren tussen 1918 en 1940 de tijd en de vooruitgang blijven stilstaan, deels door de vorige oorlogen en door de verandering van heersers.

Als gevolg van het agressieve antisemitisme in deze regio en bij gebrek aan toekomstperspectief trachtten vele Joden weg te geraken uit Polen. Zij weken dan ook uit naar het Westen of naar de Verenigde Staten. De Pools-Joodse aanwezigheid in België in het Interbellum is daar een sprekend voorbeeld van.

C. Periode september 1939 tot voorjaar 1942

1. Omschrijving van de Joodse bevolking in Polen

Nazi-Duitsland kwam te staan tegenover drie miljoen Joden die in het bezette Polen woonden. De eerste stap naar hun ondergang was deze 'vijanden van het *Reich*' te dwingen tot verhuizen. In grote delen van West-Polen werden én de Polen én de Joden weggejaagd om plaats te maken voor 'Volksduitsers'. Die streken daar neer en

namen de plaatselijke woningen en landerijen in zonder de minste vergoeding.

De Joden werden gedwongen te verhuizen naar het Oosten van Polen, waardoor grote concentraties ontstonden in onder andere Warschau, Lublin, Bjalistock, Radom, Lodz, Lemberg en Chestochowa. Uiteindelijk werden het merendeel van de Joden gedwongen te verblijven in het zogenaamde *Generalgouvernement* met aan het hoofd Hans Frank, die de civiele regering leidde, en Friedrich-Wilhelm Krüger, de HSSPF (Höherer SS-und Polizeiführer). Als Obergruppenführer stond laatstgenoemde in voor de veiligheid en het onderdrukken van het bezette Oost-Polen. We zullen deze Friedrich-Wilhelm Krüger zullen wij nog meermaals tegenkomen. Hij was de meerdere van Fritz Katzmann, die laatste al zijn rapporten naar hem stuurde.

Het 'Jodenprobleem' bleef een acuut onderwerp in het Generalgouvernement. Er was toen nog geen plan voor fysieke uitroeiing, maar dat belette niet dat de Joodse bevolking geterroriseerd werd met willekeurige moordpartijen en, vooral, dat zij geïsoleerd werd. Alle Joden werden gedwongen zich te huisvesten in getto's in de grote dorpen en steden en werden afgesloten van de buitenwereld. Daar werden zij geleidelijk uitgehongerd, vooral degenen die geen werk hadden in dienst van de bezetter. De Joodse politie, aangeduid door de bezetter, stond in voor de orde en de bewaking en heeft hierin een kwalijke rol gespeeld, wat voor de nazi's goed uitkwam wat besparing aan personeel betreft.

2. *Organisatie van de 'Endlösung'*

Bij deze organisatie waren zeer veel personen, militairen en semi-militaire organisaties betrokken. Hun aantal bereikte een hoogtepunt in juni 1942, toen Fritz Katzmann overging tot de organisatie om al deze groepen samen te bundelen. Een honderdtal

personen werd aangesteld als leiders en aanvoerders voor de slachting. Ze kwamen uit diverse onderdelen (SS-Ordnungspolizei, SD-Oekraïense hulptroepen...)

De SS-Staf van Fritz Katzmann bestond oorspronkelijk uit amper twaalf SS-officieren:

- Willi Ost – SS Obersturmbahnführer;
- Ernst Inquart – SS-Untersturmführer;
- Herbert Fichtner – SS-Untersturmführer;
- Hans Heintz – SS-Obersturmführer;
- Friedrich Warzog – SS-Hauptsturmführer;
- August Eisfeldt – SS-Untersturmführer;
- Paul Raebel – SS-Hauptsturmführer;
- Gustav Bolten – SS-Obersturmführer;
- Anton Loehnert – SS-Untersturmführer;
- Friedrich Hildebrand – SS-Obersturmführer;
- Richard Rokita – SS-Untersturmführer;
- Willi Schulze – SS-Obersturmführer.

Fritz Katzmann was meestal zelf aanwezig bij de *Judendaktion*. Hij heerste over leven en dood. Zijn personeel bestond zoals gezegd uit diverse diensten met aan het hoofd leden van de SD en de Oekraïense milities die zich te buiten gingen aan massale executies, onder andere in het kamp Janowska. De top van de leiding in Oost-Galicië bestond uit 22 personen. De voornaamste van deze daders staan achteraan in dit boek vermeld.

De tweespalt tussen uitmoorden en arbeiden totterdood is constant blijven bestaan zolang Fritz Katzmann heerste over Oost-Galicië. Het totaal aantal arbeidsjoden, die constant aan het werk werden gezet in de meest mensonterende omstandigheden, bedroeg maximaal 12.000. Dit aantal was slechts schijn omdat door de willekeurige moorden, uithongering, tyfus en andere